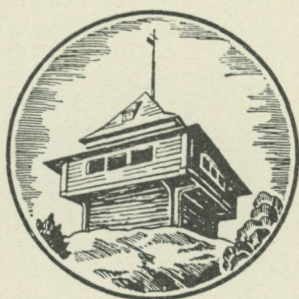

**NORDISKA MUSEETS OCH
SKANSENS ÅRSBOK 1943**

FATABUREN

NORDISKA MUSEETS

OCH SKANSENS ÅRSBOK

1943

Redaktion:

SIGURD WALLIN · GÖSTA BERG · SIGFRID SVENSSON

Omslaget: Trädgårdsgrindar vid Skogaholms herrgård på Skansen. Grindarna ha medföljt herrgårdens huvudbyggnad vid dess hitflyttning från Närke. Foto Märta Claréus 1942.

Tryckt hos Tryckeri Aktiebolaget Thule, Stockholm 1942
Djuptrycksplanscher och omslag från Nordisk Rotogravyr

SKOLUTSTÄLLNINGEN PÅ SKANSEN

av Bror Jonzon

I samband med förberedelserna för firandet av den svenska folkskolans hundraårsminne väcktes inom den av lärarorganisationerna tillsatta jubileumskommittén förslag om att en utställning, belysande skolans utveckling, skulle anordnas, och vissa åtgärder vidtogos för realiserandet av denna plan. Tanken att åstadkomma en sådan utställning hade ungefär samtidigt dryftats inom ledningen för Nordiska museet och Skansen, och man fann det med hänsyn till museets uppgift och ställning i svenskt kulturliv helt naturligt, att denna institution här skulle gå i spetsen. Den erfarenhet och sakkunskap, över vilken museet förfogar, samt tillgången till den för ändamålet ypperliga utställningshallen på Skansen skapade de säkraste garantierna för en god lösning av uppgiften.

Samarbete etablerades mellan Nordiska museet och Svenska skolmuseet. Lärarorganisationernas kommitté, förstärkt med representanter för dessa institutioner, fungerade som utställningsbestyrelse. Valet av utställningsföremål, vilka till väsentlig del hämtades från Svenska skolmuseet, samt deras anordning och uppställning i utställningshallen anförtroddes åt amanuensen vid Nordiska museet Bengt Bengtsson och intendenten vid Svenska skolmuseet Thure Jalling. Utställningens konstnärliga inramning utfördes på ett mycket förtjänstfullt sätt av konstnären Thor Hinnerud. Ekonomiskt stöd, som möjliggjorde utställningens anordnande, erhöles genom offentliga anslag, varjämte bidrag lämnades från ett par skolmateriefirmor, som

deltogo i utställningen. I detta sammanhang bör även nämnas den övriga värdefulla hjälp, som erhållits av såväl institutioner som enskilda och utan vilken utställningens kvalitet och omfattning skulle stannat på en betydligt lägre nivå. Utställningsföremål ha ställts till förfogande av H. M. Konungen, Nationalmuseum, Kungliga Biblioteket, Byggnadsstyrelsen, Skolöverstyrelsen, Göteborgs museum, Svensk Lärartidnings Förlag, Sveriges Allmänna Folkskollärareförening, Hälsinglands museum i Hudiksvall samt Stockholms Folkskoledirektion. Många äro också de frivilliga krafter, särskilt från lärarhåll, vilka villigt biträtt vid utställningens ordnande.

På morgonen den 1 juli, samma dag som folkskolejubileets festligheter i Stockholm gingo av stapeln, öppnade statsrådet Gösta Bagge utställningen, som därefter omedelbart demonstrerades för ett stort antal inbjudna representanter för skolvärlden och pressen. Under de tre månader, utställningen hållits tillgänglig för allmänheten, har den besökts av över 106.000 personer, en verklig publiksuccé alltså.

Skolans verksamhet är inte av den art att dess väsentligaste resultat kunna utställas. I vilken mån folkundervisningen kunnat bidra till att skapa kunniga, fria och starka människor och därmed lyckligare samhällsförhållanden kan aldrig visas genom en utställning. Något sådant åsyftades naturligtvis inte heller med denna skolutställning. Men vad man ville åstadkomma var en utställning, som överskådligt och lättfattligt kunde giva besökaren en föreställning om skilda tiders uppfattning av folkundervisningens betydelse, om skolans arbetsförhållanden förr och nu och om undervisningsmetodernas utveckling. Det torde inte råda mer än en mening om att detta mål nåddes. Den stort anlagda och väl genomtänkta planen för utställningen hade i varje enskildhet utförts med synnerlig omsorg och med klar blick för det väsentliga.

Korta, pregnanta texter och väl valda citat läto besökaren följa utvecklingen i stora drag från äldsta tider fram till den tid, då folkskolor i egentlig mening mera allmänt upprättades. Reformationens betydelse och de insatser för en vidgad folk-

bildning, som under de följande århundradena gjordes av en rad kraftfulla och framsynta kyrkomän, belystes genom bilder och till dem knutna texter, och korta utdrag ur tidigare författningsbestämmelser återgävos. Ett brett utrymme gavs åt de stora skolutredningarnas period efter det nya statsskicket tillkomst år 1809. Många kända bilder och namn mötte här, och texterna gävo en god föreställning om meningsbrytningarna, som så småningom förde tanken på en av staten omhuldad, obligatorisk folkskola till seger. 1842 års stadga hade givits en plats och en omramning, som lät vikten av detta, det betydelsefullaste dokumentet i vår folkundervisnings historia, klart framträda.

Bland de glimtar, utställningen kunde giva av folkskolans utveckling efter år 1842, tilldrog sig ett skolrum från lancaster-skolans tid särskilt intresse. Hela inredningen med monitör링arna, tabellerna, sandbänken och den höga katedern, från vilken läraren kunde ha god utsikt över sin stora och bullersamt arbetande lärjungeskara, gav en livlig föreställning om hur metoden i praktiken tog sig ut. De många med olika påskrifter försedda brickorna, vilka lärjungarna allt efter arten av sina prestationer fingo bära i band om halsen, vittnade liksom straffredskapen om det värde, man vid denna tid tillmätte belöningar och straff. I en annan avdelning, som ägnats skolan och konsten, hade åtskilliga värdefulla och på sitt sätt upplysande konstverk samlats. Mycket uppmärksammas blev naturligtvis nomadskolan, som byggts upp i ett sidorum till stora hallen, och som med sin skolkåta och sin hushållskåta gav en god inblick i nomadundervisningens primitiva och hårda villkor.

Det största intresset erbjöd givetvis för yrkespedagogerna den såväl kvantitativt som kvalitativt betydande del av utställningen, som ägnats skolans olika läro- och övningsämnen. För varje ämne hade samlats materiel och läroböcker från skilda tider. Man kunde här följa undervisningsmetodernas utveckling mot allt större konkretion: huru bilder och planscher och annan åskådningsmateriel så småningom erhöles ett vidgat utrymme vid sidan av boken och huru slutligen lärjungarnas självverksamhet framträdde såsom en väsentlig betingelse för ett gott

arbetsresultat. Detta kommer till synes redan i läroböckernas efter hand ändrade framställningssätt, som emellertid framför allt ger ett starkt intryck av den växande förståelsen för vad barn ha förmåga att fatta och tillägna sig. Men såsom naturligt är, då det gäller en utställning, blev det i första rummet arbetsböckerna och övningsämnenas resultat, som vittnade om vad den s. k. arbetsskolemetoden innebär och betyder i den moderna skolan. Särskilt beträffande ämnena teckning och slöjd var utställningen i detta avseende mycket belysande. Det förnämliga medel för åskådlig undervisning, som den nutida tekniken skänkt skolan genom filmen, hade också fått sin plats på utställningen, där filmvisning förekom varje afton.

Slutligen hade en avdelning ägnats åt skolbibliotek, skolradio, sparfrämjande och museistudier samt sist men icke minst åt de verksamhetsgrenar, som i vår tids folkskola med rätta fått allt större betydelse och som bruka sammanfattas under uttrycket socialpedagogiska anordningar: hälsovård, tandvård, skolbad, skolbespisning m. m.

Med dessa korta ord har endast en antydning kunnat göras om utställningens plan och omfattning. Genom sin rikhaltighet gav den pedagogen möjlighet till studier av detaljer i de metodiska strävandena, medan den genom sin överskådlighet lät även den flyktigt iakttagande besökaren få en bild av de mera väsentliga dragen i skolans utvecklingshistoria. I sin helhet framstod utställningen såsom en vacker och värdig hyllning åt den svenska folkbildningens föregångsmän och åt de tusenden av tysta, hängivna arbetare, som stått och stå i dess tjänst.

På de båda följande sidorna visas några bilder från utställningen "Folkskolan 100 år", nämligen interiörer från lancasterskolan och nomadskolekåtan, ett exempel på monteruppställning i avdelningen för undervisningsämnena samt en detalj av utställningen av skolslöjd.

